

Velfærdsstaten i tal

Register

Dansk Velfærdshistorie

Velfærdsstaten i tal

Register

Dansk Velfærdshistorie

Hans Chr. Johansen og Birgitte Holten

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2015
University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences vol. 513
Sats: Unisats ApS
Trykt af Special-Trykkeriet Viborg A/S
Omslagsillustration: Foto Olaf Ibsen, Scanpix

ISBN: 978 87 7674 755 8
ISBN (alle seks bind) 978 87 7674 551 6

Dansk Velfærdshistorie er trykt med støtte fra
Carlsbergfondet

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller
anden mangfoldiggørelse af denne bog
er kun tilladt med forlagets tilladelse eller
ifølge overenskomst med Copy-Dan

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

Forord	11
Indledning.....	13
Kapitel 1	
Velfærdsstatens udvikling i tal	15
Modtagere og ydelser	17
Tabel 1.1: Antal almissemodtagere ved folketællingerne 1787-1890,	17
Institutioner og personel,	18
Tabel 1.2: Sundhedspersonalet 1807-1880,	19
Finansiering og udgifter	19
Tabel 1.3: Antal offentlige skoler for børn i den undervisningspligtige alder og de dertil knyttede lærere	20
Tabel 1.4: De kommunale fattigudgifter 1870-1889 fordelt på kommunetyper	21
Tabel 1.5: De kommunale udgifter til medicinalvæsenet 1870-1889 fordelt på kommunetyper	22
Tabel 1.6: De kommunale udgifter til skolevæsenet 1870-1889 fordelt på kommunetyper	23
Velfærdsudgifterne i den danske økonomi før 1890	23
Tabel 1.7: Kommunale velfærdsudgifter 1870-1889,	24

Kapitel 2

Modtagere og ydelser efter 1890	25
2.A: De sociale pensioner	27
2.A.1: Alderdomsunderstøttelse, aldersrente, folkepension	27
Tabel 2.1: Modtagere af alderdomsunderstøttelse 1892-1913	30
Tabel 2.2: Modtagere af aldersrente 1924-1957	31
Tabel 2.3: Modtagere af folkepension 1958-2012	32
Tabel 2.4: Årlig ydelse i alderdomsunderstøttelse pr. modtager 1892-1923	34
Tabel 2.5: Grundbeløb for årlig aldersrente 1923-1957	35
Tabel 2.6: Satser for årlig aldersrente (grundbeløb + faste tillæg)	
1934-1956	36
Tabel 2.7: Aldersrenten 1923/24-1955/56 i forhold til lønniveauet	37
Tabel 2.8: Satser for årlig folkepension 1957-1972	38
Tabel 2.9: Højeste årlige indtægt før aftrapning af indtægtsbestemt	
grundbeløb 1957-1969	38
Tabel 2.10: Satser for årlig folkepension 1973-2012	39
Tabel 2.11: Folkepension sammenlignet med lønninger for	
ufaglærte arbejdere 1958-2012	40
Tabel 2.12: Den supplerende pensionsydelse (ældrechecken) 2003-2013 .	42
2.A.2.a: Invaliderende, invalidepension	43
Tabel 2.13: Modtagere af invaliderente og invalidepension 1922-1983 . .	44
2.A.2.b: Enkepension	45
Tabel 2.14: Antal enkepensionister 1960-1983	46
2.A.2.c: Førtidspension	46
Tabel 2.15: Modtagere af førtidspension 1984-2014	47
2.B: Sygeforsikring, sygesikring	48
Tabel 2.16: Antal sygekasser og sygekassemedlemmer 1893-1960	51
Tabel 2.17: Antal sygekasser og sygekassemedlemmer 1961-1972	53
Tabel 2.18: Sygekassegrænser, årlige indtægter og formuer 1933-1960 . . .	54
Tabel 2.19: Sygekassegrænser og grænser for A-medlemskab,	
årlige indtægter 1961-1976.	55
Tabel 2.20: Dagpengefondens ydelser 1961/62-1972/73	55
Tabel 2.21: Sygedagpenge udbetalt af kommunerne 1975/76-2013	56
2.C: Arbejdsløshedsforsikring	57
Tabel 2.22: Arbejdsløshedskasser og arbejdsløshedsprocent 1908-2012 . .	60
Tabel 2.23: Arbejdsløshed og arbejdsløshedsunderstøttelse	
1908/09-1966/67.	63
Tabel 2.24: Arbejdsløshed og arbejdsløshedsdagpenge 1967-1978	65

Tabel 2.25: Arbejdsløshed og arbejdsløshedsdagpenge 1979-2012	66
Tabel 2.26: Modtagere af efterløn og overgangsydelse 1979-2013	67
2.D: Boligstøtte	68
Tabel 2.27: Boligstøtte 1968/69-2013	69
2.E: Andre former for støtte.	70
2.E.1: Fattighjælpsperioden 1891-1933	70
Tabel 2.28: Antal modtagere af fattighjælp 1901-1933.	71
2.E.1.a: Hjælpekasserne	72
Tabel 2.29: Hjælpekassernes virksomhed 1911-1933.	73
2.E.1.b: Enkebørnsunderstøttelse.	73
Tabel 2.30: Antal modtagere af enkebørnsunderstøttelse 1916-1933	74
2.E.2: Perioden under lov om offentlig forsorg 1933-1976	74
Tabel 2.31: Modtagere af hjælp efter lov om offentlig forsorg 1934/35-1961/62.	76
Tabel 2.32: Modtagere af hjælp efter lov om offentlig forsorg af 1961-1962/63-1975/76	77
2.E.3: Perioden under bistanndsloven 1976-1998.	77
Tabel 2.33: Kontanthjælpsydelse under lov om social bistand 1976-1993.	78
2.E.4: Perioden under lov om aktiv social politik 1998ff.	78
Tabel 2.34: Kontanthjælpsmodtagere 1994-2012	79
2.E.5: Hjælp til børn og unge.	79
Tabel 2.35: Hjælp til børn og unge 1958-2010	80
Tabel 2.36: Satser for børnetilskud 1970-2014	82
2.F: Sygepleje.	83
Tabel 2.37: Sygehusenes virksomhed 1901-2012.	83
2.G: Uddannelsesforhold.	86
Tabel 2.38: Antal skolesøgende børn i undervisningspligtig alder 1894-1963.	89
Tabel 2.39: Antal elever i grundskolen 1964-2013/14	91
Tabel 2.40: Aflagte mellemskole- og realksaminer 1906-1978	93
Tabel 2.41: Påbegyndte læreforhold med kontraktpligt 1934-1973.	95

Tabel 2.42: Antal elever ved ungdomsuddannelserne 1989-2013	96
Tabel 2.43: Antal eksaminer aflagt ved gymnasiale uddannelser 1894-2012/13	97
Tabel 2.44: Elever ved de videregående uddannelser 1977-2013	101
Tabel 2.45: Kandidateksaminer ved de højere læreanstalter og lærereksaminer 1894/95-1976/77.	102
Tabel 2.46: Eksaminer aflagt ved de videregående uddannelser 1977/78-2013	104
Tabel 2.47: Antal modtagere af Statens Uddannelsesstøtte 1975/76-2011	105
Tabel 2.48: Statens Uddannelsesstøtte, stipendiesatser 1975/76-1990	106
Tabel 2.49: Statens Uddannelsesstøtte, stipendiesatser 1991-2013.	107

Kapitel 3

Institutioner og personel	109
3.A. Den sociale sektor	111
Tabel 3.1: Personale i den sociale sektor 1973/74-1992	112
Tabel 3.2: Personale i den sociale sektor 1993-2013	113
Tabel 3.3: Antal boliger for ældre og handikappede 1966-2012.	114
Tabel 3.4: Daginstitutioner for børn 1943-2012	115
3.B. Sundhedsområdet	117
Tabel 3.5: Sygehuse og sundhedspersonale 1892-2012	117
3.C. Undervisningsområdet.	121
Tabel 3.6: Antal skoler og lærere i børneskolen 1910-1972.	122
Tabel 3.7: Antal skoler og lærere i folkeskole og gymnasier 1972/73-2013/14	124

Kapitel 4

Finansiering og udgifter	125
4.A: Hjælpekasseregnskaber	128
Tabel 4.1: Hjælpekassernes udgifter 1911/12-1933.	128
4.B. Sygekasseregnskaber.	129
Tabel 4.2: De statsanerkendte sygekassers virksomhed 1894-1972.	130
Tabel 4.3: Dagpengefondens virksomhed 1961/62-1972/73.	135
Tabel 4.4: Udgifter afholdt af sygesikringen 1973/74-2013.	136
Tabel 4.5: Udgifter til dagpenge og fødsel betalt af kommunerne 1974/75-2011	137

4.C. Invalideforsikringsfondens virksomhed	138
Tabel 4.6: Invalideforsikringsfondens virksomhed 1921/22-1974/75	139
4.D. De anerkendte arbejdsløhedskassers virksomhed.	142
Tabel 4.7: De anerkendte arbejdsløhedskassers virksomhed 1907/08-1966/67.	143
Tabel 4.8: Krisefondens virksomhed 1927/28-1932/33	147
Tabel 4.9: De statsanerkendte arbejdsløhedskassers virksomhed - fortsættelseskasserne 1933/34-1956/57.	147
Tabel 4.10: Finansiering af arbejdsløhedsforsikringen og udbetalinger fra arbejdsløhedskasserne 1967/68-2012.	149
4.E. Det offentliges udgifter til sociale formål 1890-1970.	150
Tabel 4.11: Kommunernes direkte udgifter til sociale formål efter fradrag af statstilskud 1890-1969/70	152
Tabel 4.12: Sociale udgifter afholdt af Det mellemkommunale Refusionsforbund 1937/38-1969/70	154
Tabel 4.13: Sociale udgifter afholdt af Den fælleskommunale Udligningsfond 1937/38-1956/57	155
Tabel 4.14: Statens udgifter til sociale formål 1891/92-1969-70.	156
Tabel 4.15: Samlede offentlige udgifter til sociale formål 1891/92-1969/70.	158
Tabel 4.16: De offentlige kassers relative andel af de sociale udgifter 1891/92-1969/70.	160
4.F. Det offentliges udgifter til medicinalvæsenet 1891/92-1969/70 .	162
Tabel 4.17: Offentlige udgifter til medicinalvæsenet 1891/92-1932/33. . .	163
Tabel 4.18: Offentlige udgifter til medicinalvæsenet 1933/34-1969/70. . .	164
4.G. Det offentliges udgifter til social- og sundhedsvæsen 1970/71-2012	165
Tabel 4.19: Kommunale og amtskommunale/regionale udgifter til social- og sundhedsvæsen 1970/71-2012	167
Tabel 4.20: Statens udgifter til social- og sundhedsvæsen 1970/71-2012. .	168
Tabel 4.21: Samlede offentlige udgifter til social- og sundhedsvæsen 1970/71-2012	169
Tabel 4.22: Specifikationer af nogle større poster blandt det offentliges udgifter til social- og sundhedsvæsen 1970/71-2012.	170
Tabel 4.23: Byrdefordelingen af de offentlige sociale udgifter 1970/71-2012	171
Tabel 4.24: Byrdefordelingen af de offentlige udgifter til sundhedsvæsen 1970/71-2012	172

4.H. Det offentlige udgifter til undervisning og uddannelse	173
Tabel 4.25: Det offentlige udgifter til undervisning og uddannelse 1891/92-1956/57	174
Tabel 4.26: Det offentlige udgifter til undervisning og uddannelse 1957/58-1971/72	176
Tabel 4.27: Det offentlige udgifter til undervisning og uddannelse 1972/73-2012	176

Kapitel 5

Velfærdsudgifterne i den danske økonomi	179
5.A. Velfærdsudgifterne i de offentlige regnskaber og den samlede danske økonomi	181
5.B. Den offentlige sektors påvirkning af den personlige indkomstfordeling	181
Tabel 5.1: Kommunale og statslige velfærdsudgifter 1891/92-1972/73 . . .	182
Tabel 5.2: Den samlede offentlige sektors udgifter til velfærdsforanstaltninger 1973/73-2013	185

Registre

Indledning	189
Sagregister	191
Personregister	257

Forord

Med denne udgivelse af sag- og personregister samt en talmæssig belysning af velfærdsstatens udvikling afsluttes projektet *Dansk Velfærdshistorie*. Såvel projektet som udgivelserne har været finansieret af *Carlsbergfondet*, som vi endnu en gang takker for generøs støtte.

Mange steder i de seks bind er der anført talmæssige oplysninger og præsenteret grafiske fremstillinger af dele af det samlede udviklingsforløb.

Professor dr.oecon. Hans Chr.Johansen, der også bidrog til *Dansk Velfærdshistorie, bind 1, Frem mod socialhjælpsstaten*, har til dette syvende bind udarbejdet et omfattende og sammenhængende tabelmateriale til belysning af udviklingen. Vi er overbeviste om, at det vil kunne være mange socialpolitiske skribenter til stor nytte, så de ikke skal opleve sig selv som Dirch Passer på bogens omslagsfoto. Redaktørerne retter en varm tak til Hans Chr. Johansen for hans bidrag til at lade tallene tale.

Også en varm tak til ph.d. Birgitte Holten, der har udarbejdet sag- og personregister. Det har været efterspurgt af flere anmeldere, men redaktionen har ønsket, at det skulle fremstå som et samlet register for alle seks bind. Og nu er det her så som et egnet middel til at navigere gennem værkets mange tusinde sider. Birgitte Holten har, synes vi, udført et fornemt arbejde, der sætter et flot punktum for den samlede udgivelse.

Endelig her på falderebet en hjertelig tak til forlagsdirektør Martin Lindø Westergaard og grafiker Donald G. Jensen for et lydefrit samarbejde, der har betydet, at de nu syv bind har kunnet fremkomme til de i forvejen planlagte tidspunkter.

Center for Velfærdsstatsforskning,
Syddansk Universitet, juni 2015

Jørn Henrik Petersen
Klaus Petersen
Niels Finn Christiansen

Indledning

De offentlige aktiviteter, der har skabt nutidens danske velfærdsstat, omfatter en bred vifte af offentlige ydelser, forbrugsreguleringer og indgreb i indkomster mm.

De følgende kapitler indeholder en talmæssig oversigt over de vigtigste af disse ydelser med hovedvægten på de områder, hvor danskerne har modtaget individuelle ydelser fra det offentlige, enten gratis eller hvor det offentlige har dækket en væsentlig del af omkostningerne, så modtageren kun har betalt en stærkt subsidieret pris for ydelsen.

De centrale områder vil være ydelser, der falder ind under sociallovgivningen, sundhedslovgivningen og uddannelsessektoren, mens kollektive foranstaltninger som f.eks. drikkevandsforsyning og kloakering samt forskellige former for subsidier til erhvervslivet ikke er medtaget. Oversigterne medtager heller ikke ordninger, der ikke indeholder nogen offentlig finansiering, men alene påbud om de pågældende foranstaltninger, f.eks. inden for miljø- og arbejdsmiljølovgivningen.

Det talmæssige materiale, der er til rådighed til belysning af udviklingen, er ret sparsomt forud for 1890, mens tallene derefter flyder stadig mere rigeligt og detaljeret op gennem 1900-tallet. Der er i videst muligt omfang søgt skabt lange tidsserier, men i forbindelse med større omlægninger af lovgivningen og/eller af de statistiske opgørelsesmetoder opstår der ofte brud i serierne. Navnlig fra begyndelsen af 1970'erne er lovgivningsstoffet meget omfattende med hyppige ændringer, og efter Danmarks tilslutning til de europæiske fællesskaber er statistikken på mange områder blevet omlagt til at følge fælleseuropæiske normer.

Efter en indledende oversigt i kapitel 1 over de sparsomme data forud for 1890 følger i kapitel 2 oversigter over antallet af modtagere af de forskellige ydelser og af ydelsernes størrelse, hvor disse ikke er ydet efter skøn. I kapitel 3 er vist oversigter over det personel, der har været beskæftiget, og de institutioner, som har været til rådighed, i velfærdssektoren. I det efterfølgende kapitel 4 er samlet oplysninger om de samlede offentlige udgifter til de omtalte velfærdsydelser og deres fordeling på de enkelte offentlige organer, og i kapitel 5 er gengivet nogle udtryk for velfærdsydelsernes betydning i den samlede samfundsøkonomi.

Forud for hvert tabelafsnit er indføjet en kort tekst med henvisninger til de vigtigste af de ændringer i lovgivning og statistik, der har betydning for forståelsen af ændringer og brud i tidsserierne. En langt mere detaljeret gennem-

gang af lovgivningen og baggrunden for denne kan findes i de seks bind af Dansk Velfærdshistorie i de afsnit, der er henvist til ved indledningen til de enkelte tekstafsnit. For børneskolens vedkommende kan henvises til gennemgangen i Dansk skolehistorie, red. af Charlotte Appel og Ning de Coninck-Smith, bd. I-V, 2013-2015.